

ÖMER EĞECİOĞLU

Müzik Tarihinden

Dokuzuncu Senfoninin Türkiye'de İlk Seslendirilişi

19 Aralık 2020 - 12:49 - Güncelleme: 19 Aralık 2020 - 13:24

Ludwig van Beethoven'ın Opus 125 Re minör Dokuzuncu (Koral)

senfonisinin ilk seslendirilişi bundan neredeyse iki yüzyıl önce, 7 Mayıs 1824 tarihinde Viyana'da yapıldı.

Prömiyerinden hemen sonra eser Viyana'da bir kez daha seslendirildi. Prömiyerde yer alan dört solist, soprano Henrietta Sontag, kontralto Karoline Unger, tenor Anton Heizinger ve bas Joseph Seipelt, 23 Mayıs 1824 tarihinde Grosser Redoutensall salonunda verilen ikinci konserde de yer aldılar.

Ludwig van Beethoven (1770-1827).

Eser daha sonra Londra'da 1825'te, Berlin'de 1826'da, Paris'te 1831'de, St. Petersburg'da 1836'da ve New York'da 1846'da seslendirildi.

Üstadın kardeşlik, kahramanlık, coşku, bağımsızlık gibi soylu kavramları kendine has üslubuyla ve büyük heyecanla dile getirdiği bu başyapıtın Türkiye prömiyeri ise 18 Nisan 1942 tarihinde Ankara'da gerçekleşti.

Yer	Tarih	Orkestra	Şef

Viyana	7 Mayıs 1824	Vienna Music Society müzisyenleri ve Kärntnertor orkestrası	Michael Umlauf
Londra	21 Mart 1825	London Philharmonic Society	George Smart
Berlin	27 Kasım 1826	Berlin Hofkapelle	Karl Möser
Paris	27 Mart 1831	Société des Concerts	François Habeneck
St. Petersburg	7 Mart 1836	St. Petersburg Philharmonic Society	Johann Friedrich Keller
New York	20 Mayıs 1846	Philharmonic Orchestra	George Loder
Ankara	18 Nisan 1942	Riyaseticumhur Filârmonik Orkestrası	Ernst Praetorius

Beethoven'ın Opus 125, Re minör Dokuzuncu (Koral) senfoninin belli başlı şehirlerdeki prömiyer tarihleri.

DIĞER ÜLKE PRÖMİYERLERİ VE ELEŞTİRİLER

Senfoninin Viyana prömiyeri sadece iki provadan sonra yapılmıştı ama 27 Mart 1831 tarihli ilk Paris seslendirilişi için şef Habeneck orkestrayı tam üç sene çalıştırdı.

İngiltere'de Londra Filarmonik Topluluğu tarafından 21 Mart 1825'te ilk sunulduğunda dinleyiciler eseri ne takdir ettiler ne de anlayabildiler. Tarihçilere göre bunun nedeni kısmen de olsa orkestranın bu icrasının çok kötü olmasıydı.

UNDER THE IMMEDIATE PATRONAGE OF
His Majesty. Bejan at 8

PHILHARMONIC SOCIETY.

THIRD CONCERT, MONDAY, MARCH 21, 1825.

ACT I.

Sinfonia Letter T. *Haydn. 27m*
 Terzetto, "Tutte le mie speranze," Madame CARADORI, Miss GOODALL, and
 Mr. VAUGHAN (Davide Penitente) - *Mozart.*
 Quartetto, two Violins, Viola, and Violoncello, Messrs. SPAGNOLETTI, OURY,
 MOKALT, and LINDLEY - *Mozart.*
 Song, Mr. VAUGHAN, "Why does the God of Israel sleep," (Samson) - *Handel.*
 Quintetto, Flute, Oboë, Clarinet, Horn, and Bassoon, Messrs. NICHOLSON,
 VOGT, WILLMAN, PLATT, and MACKINTOSH - *Reicha. 27m*
 Recit. ed Aria, Madame CARADORI, "Per pietà," (Cosi fan tutte) - *Mozart.*
 Overture, Les deux Journées - *Cherubini.*

over 2 m. part 10 **ACT II.** *Bejan 22 m. part 10*

New Grand Characteristic Sinfonia, MS. with Vocal Finale, the principal
 parts of which to be sung by Madame CARADORI, Miss GOODALL,
 Mr. VAUGHAN, and Mr. PHILLIPS (composed expressly for this Society) - *1# 27m*
 Leader, Mr. F. CRAMER.—Conductor, Sir G. SMART.

over 26 m. part 11

To commence at Eight o'clock precisely.

*The subscribers are most earnestly entreated to observe, that the Tickets are not transferable,
 and that any violation of this rule will incur a total forfeiture of the subscription.*

It is requested that the Coachmen may be directed to set down and take up with their
 horses' heads towards Piccadilly.

The door in Little Argyll-street will be open after the Concert, for the egress of the Company.

The next Concert will be on MONDAY, APRIL 11.

<p style="text-align: center;">TERZETTO.—Mozart.</p> <p>Tutte, le mie speranze Ho tutte riposte in te! Salvami oh Dio Dal nemico feroce Che m'insegue, e m'incalza Oh Dio salvami.</p>	<p style="text-align: center;">RECITATIVE accompanied— Mr. VAUGHAN.</p> <p style="text-align: center;">(Samsou.)—<i>Handel.</i></p> <p>Justly these evils have befall'n thy son: Sole author I, sole cause. My griefs for this</p>
--	--

Dokuzuncu Senfoninin 21 Mart 1825 tarihli Londra prömiyerinin afişi (British Library).

20 Mayıs 1846 tarihindeki New York prömiyerinden hemen sonra bu şehirde Beethoven hakkında çıkan bir yazıda şöyle deniyor:

"Beethoven'in yakın bir zaman önce Philharmonic Society tarafından icra edilen Dokuzuncu senfonisi, özellikle Missa Solemnis gibi son dönem eserlerinde olduğu üzere en ehil müzisyenlere ve eleştirmenlere bile birkaç yeri hariç anlaşılmaz geliyor. Bu eserlerin gizeminin ancak ilerki yıllarda anlaşılacağı söyleniyor; ama büyük dehaya olan sonsuz saygımıza rağmen, bunun doğruluğundan pek emin değiliz. Beethoven'in stili artık çok iyi biliniyor, bu eserlerin çoğunun yapısı baştan sona incelendi ve öğrenildi, ama anlaşılmaz değil de tutarsız, gizemli değil de müphem olduğu düşünülüyor. Müziğindeki bu şaşırtıcı aykırılıklar büyük bir olasılıkla yıllardır muzdarip olduğu sağırlığından ve hasta bünyesinden kaynaklanıyor."

Besteci ve eleştirmen Hector Berlioz, 1838'de yayımladığı bir dizi makale ile Beethoven'in bütün senfonilerini incelemişti. Dokuzuncu senfoni hakkında bir Fransız eleştirmenin

"Eserde hiç fikir yok değil, ama bunlar yanlış yerlere konulmuş – kulağa genellikle tutarsız ve sevimsiz geliyor"

şeklindeki olumsuz sözleri üzerine Berlioz şöyle diyor:

"Bu eser üzerine hemfikir olan yok sanırım. Bazı eleştirmenler tarafından korkunç bir garabet olarak değerlendiriliyor. Diğerleri yaşamının sonuna gelmiş dehanın son birkaç pırıltısını görüyorlar. Daha dikkatli yaklaşanlar ise eseri anlamadıklarını, ama belki ileride bir ölçüye kadar takdir edebileceklerini söylüyorlar. Müzisyenlerin çoğu bazı yerlerinin henüz açıklığa kavuşmamasına rağmen bunun olağanüstü bir yapıt olduğunu düşünüyorlar."

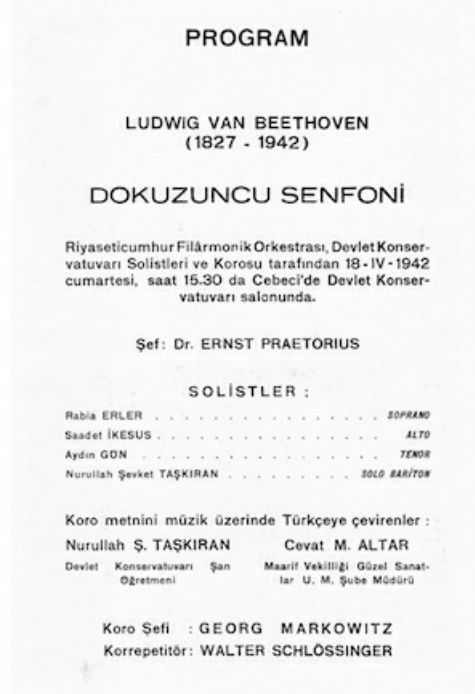
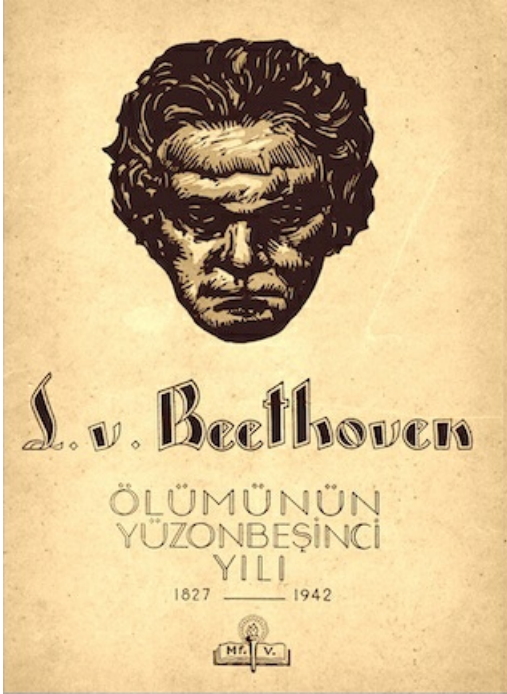
Berlioz sözlerini şöyle bitiriyor:

“Bu eser bestecinin senfonileri arasında en zor olanıdır. İcrası uzun zaman alan ve tekrara dayalı bir çalışma, daha da önemlisi çok iyi orkestra şefi gerektirmektedir... Eser hakkında ne söylenirse söylensin, eminim ki Beethoven bu yapıtı bitirdiği zaman, ve yarattığı muhteşem abidenin boyutlarını düşünürken, kendine şu sözleri söylemiş olmalı 'Artık kendimi Ölüme hazır addediyorum, benim bu dünyadaki görevim tamamlandı.' ”

FİDELİO VE DOKUZUNCU SENFONİ TÜRKİYE'DE

Beethoven'ın ölümünün yüzonbeşinci yılına rastlayan 1942 senesinde bestecinin iki dev eseri birden, hem *Fidelio* operası hem de Dokuzuncu senfonisi, Ankaralı müzikseverlere sunuldu.

Fidelio, Devlet Konservatuvarı tarafından, Kızılay yararına, ilk defa olarak 13 Şubat 1942 tarihinde Türkçe olarak Halkevi sahnesinde oynandı. Ankara Devlet Tiyatrosu Temsillerinin 1942 yılının Şubat ayındaki üçüncü programında sahnelenen *Fidelio*, Necil Kâzım Akses ve Ulvi Cemal Erkin'in çevirisi ve Carl Ebert'in rejisiyle Ernst Praetorius'un şefliğinde seslendirildi. Bu Türkiye prömiyerinde Florestan'ı tenor Nihat Kızıltan, Leonore'yı soprano Saadet İkesus, Marzelline'ı soprano Rabia Eler, Rocco'yu ise bas Ruhi Su seslendiriyordu.

18 Nisan 1942'de Ernst Praetorius'in yönetimindeki Riyaseticumhur Filârmonik Orkestrası'nın Ankara'da seslendirdiği Dokuzuncu Senfoninin Türkiye prömiyerinin programı.

Riyaseticumhur Filârmonik Orkestrası'nın yine aynı sezonunda 18 Nisan 1942 tarihinde Cebecei Devlet Konservatuvarı salonunda gerçekleştirdiği dördüncü temsil ise Beethoven'ın Dokuzuncu senfonisinin Türkiye prömiyeriydi. Bu icrada sahnede yer alan solist ses sanatçıları soprano Rabia Eler, alto Saadet İkesus, tenor Aydın Gün, bariton Nurullah Şevket Taşkiran'dı.

Konser için özel olarak hazırlanmış olan broşürde Beethoven ve Dokuzuncu senfoni hakkında geniş kapsamlı bilgi yer alıyor: Konser programına ek olarak zamanın eğitim bakanı Hasan Âli Yücel'in 23 Mart 1942 tarihli önsözü, Richard Wagner'in 1846'da Dokuzuncu senfoniye Dresden'de ilk defa yönetirken dinleyicilere senfoni üzerine verdiği detaylı bilginin metni, Beethoven'ın yaşamı üzerine resimli bir yazı, şef Ernst Praetorius'tan senfoni hakkında birkaç söz, üstat Cevad Memduh Altar'ın "*Beethoven Dokuzuncu Senfoniye nasıl yazdı?*" başlıklı yazısı ve Viyanalı şair Franz Grillparzer'in 1827'de Beethoven'ın mezarına taşkonma töreninde okunan söylevinin Türkçesi yer alıyor.

9. Senfoninin ilk Türkiye seslendirilişinde sahnede yer alan solistler: Rabia Erler (soprano), Saaded İkesus (alto), Aydın Gün (tenor), Nurullah Şevket Taşkıran (bas-bariton).

Beethoven'ın kullandığı Friedrich Schiller'in "Neşeye Şarkı" (*Lied an die Freude*) şiirinin orijinali ve Nurullah Şevket Taşkıran ile Cevat Memduh Altar'ın müziğe uyarlayarak yaptıkları çeviri de program kitapçığında yer alıyor. Şiirin koro metninin son satırları şöyle:

"Kucaklanın, ey milyonlar!

Dünyanıdır bu öpüş!

Kardeşler yıldızlı gökte,

İyi bir Baba vardır!

Ey milyonlar, eğilmeyin siz!

Tanrıyı sezdin mi, Dünya?

Sen onu gökte ara!

Yıldızlı göktedir O,

Yıldızlı gökte bulursun!"

Dokuzuncu Senfoninin Ankara prömiyerinde Riyaseticumhur Filârmonik Orkestrası'nı yöneten şef Ernst Praetorius. (Kaynak: Cevat Memduh Altar koleksiyonu, www.cevadmemduhaltar.com)

İkinci Dünya Savaşının ortasına düşen 1942 yılında, Maarif Vekili Hasan-Âli Yücel, konser broşürü için kaleme aldığı önsözde şunları diyor:

"Asil müziğin yaratıcılarından Beethoven, Dokuzuncu senfonide mâna âleminin bir kahramanı ile gönül birliği, duygu birliği ve ses birliği yapmaya razı olmuştur.

Dokuzuncu senfonide, hemen başından sonuna inatçı bir fikir gibi tekrar edip duran aynı yankı, bitmeden önce kelimelerin, sözlerin yardımına sarılır. Beethoven, sanki bu seslerle en yüksek insan idealini anlatamamaktan üzölmüş; Schiller'in, ancak tanrılardan duyulabilir yücelikteki mısralarını söyletmeye mecbur olmuştur.

Schiller, sevimli yüzüyle insandaki kıymetlere bütün hayatınca tapmış, hürriyet ve neşenin şairi Schiller; Beethoven'e ilham veren bu şiirinde, insanları Tanrıda birleşmeye çağırır. İnsanları, göreneklerin, sapık düşüncelerin birbirinden ayırdığı bu ölümlü varlıkları, onun gölgesinde kardeş olmanın saadetine, bir dostun dostu olabilmek ve bir gönlün sıcaklığında yaşayabilmek neşesine çekmek ister.

Dokuzuncu senfoniye hazırlamaları için müzikçi arkadaşlarıma dilekte bulunduğum zaman, yüreğimde hep bu duygular vardı. İnsanlığın alevler içinde kıvrandığı böyle bir devirde, Beethoven'in sesine ve Schiller'in bu sözlerine ne kadar muhtacız!"

Şef Dr. Ernst Praetorius "Dokuzuncu Senfoni hakkında birkaç söz" başlığını taşıyan yazısında daha önce sahnelenmiş olan *Fidelio* operasından bahsettikten sonra senfoninin kısa bir açıklamasını yaparak şunları söylüyor:

*"Dünyanın bütün müzik yaratmaları arasında iki dik tepenin yükseldiği görülür. Bunlardan birisi; Opera sahasında Beethoven'in *Fidelio*'su, diğeri de, Senfoni sahasında yine Beethoven'in Dokuzuncu Senfonisidir.*

Bu iki eserin, aynı adamı kendi yaratıcısı tanımlarına pek tesadüf gözüyle bakmamalıdır. Çünkü; her iki esere de aynı ahlâk görüşü hâkimdir. Bu görüş: en yüksek, en sevinçli bir noktaya ulaşmış, sadakat ve insan sevgisi üzerine yerleşmiş bir hayat, yani; Firdelio'da eş sevgisi, Dokuzuncu Senfoni'de geniş mânada insan sevgisidir. Fidelio'da anlatılmak istenen şey; "Kardeşin kardeşleri araması" olduğuna göre, bu fikir Dokuzuncu Senfoni'de daha büyük bir Apotheos halini almıştır: ' Bütün insanlar kardeş olacaklar'..."

Sözlerini şöyle bitiriyor Praetorius:

"Türk Milleti çok büyük bir alâka duyarak Fidelio'nun heyecanı ile sarsıldı ve kendini bu eserin heyecanına kaptırdı; Dokuzuncu Senfoninin de aynı tesiri yapacağından hiç şüphemiz yoktur. Bütün dünya böyle umumi bir harp içinde çalkalanırken; bir memleketin, barış ve kültür iradesini, Fidelio ile Dokuzuncu Senfonden daha tesirli bir vasıta ile anlatabilmesine imkân var mıdır? Temenni edelim ki; bütün insanların kardeş olacakları zaman, bizden artık uzak olmasın."

Bir dünya savaşının ortasında söylenen bu sözlere ve Beethoven'ın dile getirdiği kardeşçe yaşama arzusuna günümüz dünyasının da yakından ve daha da dikkatle kulak vermesi en büyük dileğimiz.

Ludwig van Beethoven.

BASINDA DOKUZUNCU SENFONİ

19 Nisan 1942 tarihli Cumhuriyet gazetesi Dokuzuncu Senfoni'nin ilk çalınışını baş sayfada vererek "Millî Şefimiz İnönü Devlet Konservatuvarını teşrif ederek Beethoven konserinde hazır bulundu" başlığı ile veriyor. Haber şöyle:

"Beethoven'ın ölümünün 115 inci yıldönümü münasebetile Devlet Konservatuvarı salonunda 9 uncu senfoninin konseri verilmiştir. Millî Şefimiz Reiscumhur İsmet İnönü sayın refikalarile birlikte saat 15,30 da salonu şerefleştirmişlerdir. Büyük Millet Meclisi reisi Abdülhalik Renda, Başvekil Dr. Refik Saydam. Riyaseti Cumhur umumî kâtibi, Riyaseti Cumhur başyaveri, bazı meb'uslar konsere gelmişlerdi. Konserde kordiplomatiğe mensub şahsiyetler, bu meyanda Alman büyük elçisinin refikalarile İngiliz büyük elçisinin refikası hazır bulunuyorlardı. Riyaseti Cumhur flârmonik orkestrasile Devlet Konservatuvarı solistleri tarafından verilen bu konser çok muvaffak oldu. Konseri Dr. Ernest Praetorius idare etti. Solistler Rabia Eler (Soprano), Saadet İkesus (Alto), Aydın Gün (Tenor), Nurullah Taşkıran (Solo-bariton) dan müteşekkildi. Koro metnini müzik üzerinde türkçeye Devlet Konservatuvarı şan öğretmeni Nurullah Taşkıran ve Güzel San'atlar şube müdürü Cevad Memduh Altar tercüme etmişlerdir.

Konserin sonunda san'atkârlar dakikalarca alkışlanmışlardır. Millî Şefimiz de takdirlerini izhar buyurmuşlardır."

Cumhuriyet'in iki gün sonraki nüshasında da Cumhurbaşkanı İnönü ve Bakanlar, bir başka resimde de Amerikan

ve İngiliz sefirleri ile Alman büyük elçisi Von Papan yine gazetenin birinci sayfasında veriliyor.

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ve erkânı 18 Nisan 1942 Cumartesi günü Ankara Devlet Konservatuvarı Salonunda Dokuzuncu Senfoninin prömiyerinde (Cumhuriyet gazetesi, 21 Nisan 1942).

Cumhuriyet gazetesinin yanısıra Tan, Vatan, Akşam, Haber, Yeni Asır gazeteleri de 18 Nisan 1942 prömiyerinin haberini vermişlerdir. Vatan gazetesi

“Bugün Devlet Konservatuvarında, Riyaset cümhur orkestrası ve Devlet Konservatuvarı «korusu» tarafından solistlerin de iştirakile Beethoven’ın 9 uncu senfonisi büyük bir muvaffakiyetle çalınmış; konserde Millî Şef İsmet İnönü refikalarile birlikte hazır bulunmuşlar ve kendilerine Başvekil doktor Refik Saydam, Hariciye Vekili Şükrü Saraçoğlu, Maarif Vekili Hasan Âli Yücel ve İktisat Vekili Sırrı Day refakat etmişlerdir. Kalabalık ve seçkin dinleyiciler tarafından konser alâka ile takip edilmiş ve Reiscümhurumuz, konserden sonra, orkestra şefini ve diğer san’atkârlarımızı ayrı ayrı tebrik etmişlerdir.

Bugünkü konserde bilhassa «koro»nun muvaffakiyeti hertürlü tahminlerin fevkinde olmuş ve hazır bulunanların haklı ve sürekli alkışlarını kazanmıştır”

sözlerini kullanıyor.

19 Nisan 1942 tarihli Akşam gazetesi "Cümhurreisimiz Devlet konservatuvarında verilen konserde bulundu" başlığı ile verdiği 18 Nisan Ankara kaynaklı haberinde şöyle diyor:

“Cümhurriyaseti orkestrası ve Devlet konservatuvarı Kor’u tarafından bugün Devlet konservatuvarında bir konser verilmiş, konserde Cümhurreisi, Başvekil, Hariciye, Maarif, İktisat Vekilleri bulunmuşlardır. Cümhurreisimiz konserden sonra orkestra şefini ve sanatkârları ayrı ayrı tebrik etmiştir.”

23 Nisan 1942 tarihli Cumhuriyet gazetesinde "Ankara’da Dokuzuncu" başlığı ile yazan Nadir Nadi o senenin şubat ayında seslendirilen Fidelio ile başlayarak şöyle diyor:

“Dün Fidelio’yu görmüştük. Bugün Dokuzuncuyu dinliyoruz. Yarın Meistersinger’ı yahud Tristan’ı başaracağımızdan şüphe edilebilir mi?

Beethoven, Dokuzuncu Senfoniye 1824 te tamamlamış ve eser Viyanada aynı senenin mayıs ayı içinde çalınmıştı. Bu Senfoniye Türkiyede ilk defa olarak yeni dinlediğimize göre aradan 118 sene geçmiş oluyor. Fakat bizde asıl garbcılık hareketlerinin cumhuriyetle başladığını gözönünde tutacak olursak, Türk sanatkârları, Beethoven’ın ve hatta bütün senfonik mızıka edebiyatının bu en mühim eserini on sekiz sene içinde başarmış sayılırlar. Şu rakamlara bir göz atınız; faydalı bir mukayese yapacaksınız:

1824’te tamamlanan Dokuzuncu ertesi sene Londrada duyuluyor. Fakat bu acelenin asıl sebebi, eseri Beethoven’e Londra filarmonik cemiyetinin ısmarlamış olmasıdır. O zamanlar sıkıntı içinde yaşayan büyük

san'atkâr, elli İngiliz lirası mukabilinde Senfoni'yi Londraya satmaya razı olmuş ve besteyi bitirir bitirmez bir kopyasını gönderdiği halde mukabilinde bir şey almadığı için Viyanada çaldırma mecbur kalmıştı. 1831 de Paris Konservatuvarında icra edilen eser, umumi olarak Paris konser programlarına ancak 1863 te, yani bestelendikten tam 39 sene sonra girebilmiştir. İtalyanın en büyük san'at merkezlerinden biri olan Milano Dokuzuncu Senfoni'yi 1878 den evvel halka dinletememiş, Madrid ve Moskova filarmonik orkestraları daha evvel davranmamışlardır. Balkan şehirlerinin çok daha geç kaldığını söylemeye bilmem lüzum var mı?

Şu rakamlara bakarak, asırlarca başka bir medeniyet zümresinin kucağında yaşadıkten ve o medeniyeti varabileceği en yüksek tepelere ulaştırdıktan sonra katıldığımız garb dünyasında, öteki milletlerden hiç de geri durmayacağımızı gururla söyleyebiliriz. Milletimizin güzel san'atlara olan istidadı en basit halk türkülerinde, bir eski yazıda, bir çeşmenin yapılış tarzında, bir elişinde, sanat ruhunun dokunabileceği her emekte kolayca görülür. Şark medeniyetine büyük hizmetler yapan bu istidad, kısa zamandanberi içine girdiği garb medeniyetinde de kendine lâyük olan yeri şüphesiz yakında alacaktır.

Buna her zaman inanalım ve durmadan çalışalım."

Gerçekten de Nadir Nadi'nin sanatçılarımızın yeteneğini dile getirdiği ve 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramına rastlayan tarihte ifade ettiği gurur verici sözlerin doğruluğundan şüphem yok. Buna her zaman inanalım. Ama durmadan da çalışalım.

ÖMER EĞECİOĞLU

19 Aralık 2020, Santa Barbara, CA, ABD

Kaynakça:

Emine Abaoğlu, "Avrupa ve Türk Operasının Belli Başlı Sanatkârları ve Temsillerinden Sahneler", Opera Kılavuzu, Ankara, 1945.

Cevat Memduh Altar, *Ludwig van Beethoven: ölümünün 125 inci yıl dönümünde*, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1953.

Cevat Memduh Altar koleksiyonu, <http://www.cevadmemduhaltar.com>

Hector Berlioz, *A Critical Study of Beethoven's Nine Symphonies*, (Çev. Edwin Evans), University of Illinois Press, Chicago, 2000.

Peter Clive, *Beethoven and his world: a biographical dictionary*, Oxford University Press, 2001, s. 344.

Nicholas Cook, *Beethoven: Symphony No. 9*, Cambridge University Press, 1993.

George Grove, *Beethoven and His Nine Symphonies*, Elibron Classics (orijinal basım Novello, Ewer and Co., Londra, 1896), 2006, s. 333-335.

George Grove, "A Few Words on the Successive Editions of Beethoven's Ninth Symphony," *Proceedings of the Musical Association*, 21. Kongre (1894-1895), s. 65-75.

L. v. Beethoven, *Dokuzuncu Senfoni*, Konser broşürü, Maarif Matbaası, 1942.

Anton Schindler, *The Life of Beethoven*, (ed. Ignace Mocheles), Cilt 2, Henry Colburn Yayınevi, Londra, 1841, s. 377.

Harold C. Schonberg, *The lives of the great composers*, 3. baskı, W.W. Norton & Co., New York, 1997, s. 123.

Alexander Wheelock Thayer, *The life of Ludwig van Beethoven*, Cilt 3, The Beethoven Association, New York, 1921, s. 233-234

The American Whig Review, Cilt 3, No. 6, New York, Haziran 1846, s. 648.